

Bomenplan Arnhem

Concept

Datum 26-09-2019

Inhoudsopgave

1.	Inleiding en samenvatting	3
2.	Situatieschets	6
3.	Arnhemse ambitie en aanpak	8
3.1	Aanplant	8
3.2	Beheer	11
3.3	Kap en compensatie	16
4.	Samenwerking en communicatie	21
5.	Monitoring en evaluatie	22
6.	Bijlagen	23
	Bijlage 1: Evaluatie deregulering kapvergunning 2014	
	Bijlage 2: Afwegingskader en stroomschema's kapvergunning	
	Bijlage 3: Definitielijst Bomenplan	
	Bijlage 4: Overzicht inbreng en verwerking	

1. Inleiding en samenvatting

Steeds meer wordt gezien dat klimaatverandering tegengaan een grote opgave is. Ook de biodiversiteit loopt terug en andere doelstellingen zoals gezondheid, geluk en circulariteit worden steeds belangrijker. Bomen kunnen een positieve bijdrage leveren aan deze doelstellingen. De Groenvisie 2017-2035 biedt onvoldoende handvatten voor dagelijkse vragen en actuele uitdagingen rondom bomenbeleid, zoals vragen rondom aanplant, beheer en kap en hoe om te gaan met bomen in projecten. Ook het coalitieakkoord vraagt om nadere uitwerking. Al met al, reden om een Bomenplan op te stellen. Dit nieuwe bomenbeleid verankert de nieuwe visie en werkwijze voor bomen. Daarbij worden ook de resultaten van de evaluatie van de deregulering van de kapvergunning meegenomen.

Arnhem en bomen

Arnhem heeft een uniek groen karakter. Onze stad wordt geroemd om zijn stadsparken, heeft aan de noordkant de Veluwe en aan de zuidkant het rivierengebied. Groen vormt één van de kernwaarden van Arnhem. Niet voor niets is Arnhem in 2009 uitgeroepen tot groenste stad van Europa. Onze bomen hebben daarin een belangrijke plaats.

Bomen leveren een grote bijdrage aan ons groene imago. Een boomrijke woon- en werkomgeving is positief voor ons welbevinden. Het is aantrekkelijk voor inwoners, toeristen en het vestigingsklimaat van bedrijven en ondernemers. Bomen dragen bij aan de identiteit en beleving van het landschap en de cultuurhistorie, aan ecologie en biodiversiteit. Het wordt daarnaast steeds duidelijker wat voor bijdrage bomen leveren aan het verbeteren van gezondheid en milieu en het tegengaan van klimaatverandering. Bomen leggen CO₂ vast en vangen fijnstof af. Ze creëren schaduw tijdens zonnige dagen en houden regenwater langer vast. Kortom: bomen zijn belangrijk voor Arnhem en steeds meer mensen zijn hiervan doordrongen.

Koerswijziging

Het groeiende besef van een steeds groter belang van bomen, dat zich ook uit in grote betrokkenheid bij veel Arnhemmers, vraagt om een koerswijziging, zoals ook is aangekondigd in het coalitieakkoord.

Uit het Coalitieakkoord:

"Arnhem heeft een uniek groen karakter. De stad ligt op de overgang tussen Veluwe en rivierengebied en kent prachtige parken en monumentale bomen. Het groen in de stad zorgt er niet alleen voor dat het goed toeven is voor bewoners als voor bezoekers, het heeft ook een belangrijke rol bij het verbeteren van de gezondheid, luchtkwaliteit, klimaat en biodiversiteit.

Het is daarom belangrijk dat er wordt geïnvesteerd in de kwaliteit en de variatie van het groen in de stad. Voor het bevorderen van de biodiversiteit en de leefomgeving van dieren is het belangrijk om het groen in de stad meer met elkaar te verbinden.

We beschermen de monumentale bomen van Arnhem en daarnaast komen er bomen bij die kunnen uitgroeien tot de monumentale bomen van morgen. Er komt een evaluatie van het afschaffen van de kapvergunning en er wordt ingezet op het vergroten van bewustwording onder inwoners van de waarde die bomen en groen in eigen tuin hebben."

Wat willen we bereiken?

We willen meer (buitengewone) bomen in Arnhem, meer groenmassa en dus een nog groenere stad. Uitgangspunt daarbij is kwaliteit en toekomstbestendigheid: de juiste boom op de juiste plek. Dit geldt zowel voor bestaande als nieuw te planten bomen. We willen een betere bescherming van bomen. En het grotere belang van bomen vraagt ook om meer aandacht en transparantie in besluitvorming en communicatie.

En hoe gaan we dat doen?

We zorgen dat er meer bomen worden aangeplant. Dat kunnen we als gemeente zelf doen, maar we gaan ook op zoek naar manieren om de stad meer mogelijkheden te geven. Gemeentelijke bomen worden duurzaam onderhouden en beter beschermd bij evenementen en werkzaamheden. Uitgangspunt bij kappen is 'nee, tenzij'. Het is echter soms noodzakelijk om een boom te kappen. Dat vraagt om een zorgvuldige belangenafweging. Daarbij is maatwerk nodig.

Het afwegingskader en de procedure van de kapvergunning wordt aangescherpt en verduidelijkt. Voorkomen wordt dat er bureaucratische drempels worden opgeworpen zonder dat daarmee de doelen van het bomenbeleid worden gediend. Daarbij maken we onderscheid tussen eenvoudige en complexe gevallen. Hiernaast zullen we de mogelijkheden van de Omgevingswet gebruiken voor ruimtelijke differentiatie. Grootschalige kaalkap van gemeentelijke bomen om biodiversiteit te bevorderen of voor de oogst van biomassa is niet aan de orde. Bomen krijgen bij planontwikkeling meer gewicht.

Voor de goede orde: dit plan bevat geen integraal afwegingskader voor alle ontwikkelingen in de stad. Of ergens een school moet komen of woningen of een weg, valt buiten de reikwijdte van dit plan. Maar als ergens een ontwikkeling plaatsvindt waarbij een conflict ontstaat met bestaande bomen beschrijft dit plan hoe we het belang van de bomen afwegen tegen de andere belangen als toegankelijkheid, veiligheid en kosten.

Bomen worden vooraf geïnterviewd en gewaardeerd, waarna er een boombewust ontwerp wordt gemaakt. Keuzes in behoud, kap en aanplant worden daarin meegenomen en onderbouwd. Op basis van een integrale afweging, wordt in een project een definitieve ontwerpkeuze gemaakt. Dit geldt ook voor projecten die 'vanuit de wijk' worden geïnitieerd. Wanneer bomen mogelijk moeten wijken, zal eerst een onderzoek plaatsvinden naar de mogelijkheden om de boom te sparen of te verplanten. De compensatieregels met betrekking tot te kappen bomen worden uitgebreid.

We willen afspraken maken met andere boomeigenaren en -beheerders over een zorgvuldiger beheer. Daarnaast vinden wij het ook belangrijk om transparanter om te gaan met de keuzes en afwegingen die gemaakt worden rond kap en aanplant van bomen. In het reguliere beheer van bomen in de parken en de wijken hebben wij goede ervaringen met schouwgroepen, bestaande uit bewoners, deskundigen en ambtenaren. Wij gaan het Boom Kwaliteitsteam Arnhem vormen rond projecten waar mogelijke kap van bomen in het spel is. Dit kwaliteitsteam, hoofdzakelijk bestaande uit bewoners en (externe) deskundigen, geeft gevraagd en ongevraagd advies.

Belangrijke wijzigingen t.o.v. de huidige situatie:

- er komen meer bomen bij en meer bomen worden beschermd zodat ze kunnen uitgroeien tot buitengewone bomen;
- in het beheer en onderhoud van onze bomen gaan we buitengewone bomen langer verzorgen;
- we benoemen toekomstbomen;
- kapvergunning nieuwe stijl: het afwegingskader en de procedure van de kapvergunning wordt aangescherpt en verduidelijkt. Meer (buitengewone) bomen worden beschermd. Daarbij spelen ook de waarde voor het klimaat, biodiversiteit en gezondheid nu een rol. Voorkomen wordt dat er onnodige bureaucratische drempels worden opgeworpen;
- bij projecten waarbij mogelijk bomen moeten worden gekapt, gaan we zorgvuldiger te werk. De bestaande bomen worden vooraf geïnventariseerd en gewaardeerd, waarna er een boombewust ontwerp wordt gemaakt. Op basis van een integrale afweging, wordt een definitieve ontwerpkeuze gemaakt;
- indien bomen niet behouden kunnen worden, kijken we altijd of verplanten redelijkerwijs mogelijk is;
- er komt een Boom Kwaliteitsteam Arnhem, voornamelijk bestaande uit externe deskundigen en bewoners, dat de gemeente adviseert bij keuzes rond het kappen van bomen.

2. Situatieschets

Bomen in Arnhem

Arnhem heeft een uniek groen karakter. Onze stad wordt geroemd om zijn stadsparken, heeft aan de noordkant de Veluwe en aan de zuidkant het rivierengebied. Groen is één van de kernwaarden van Arnhem. Niet voor niets is Arnhem in 2009 uitgeroepen tot groenste stad van Europa. Onze bomen nemen daarin een belangrijke plaats in.

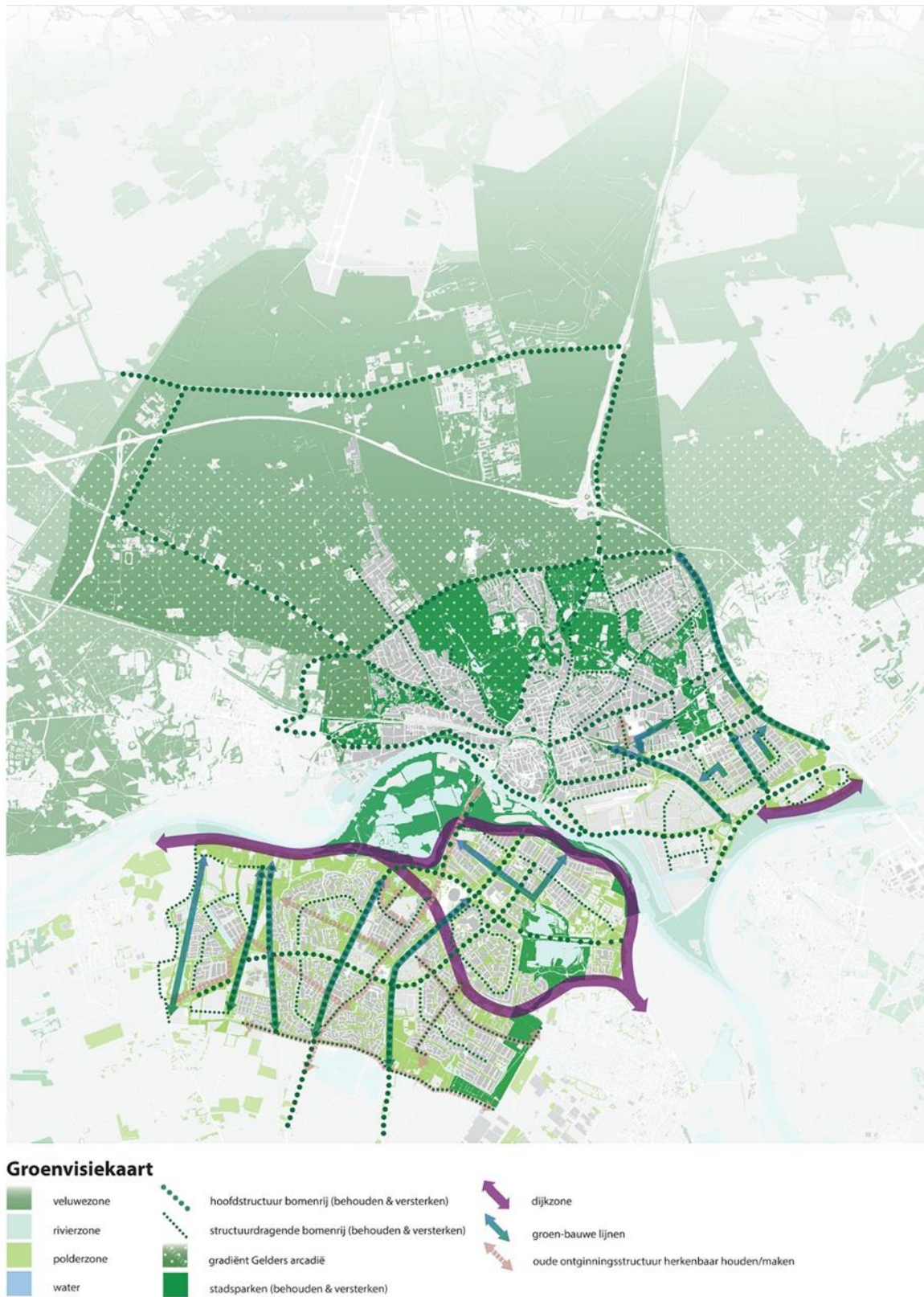
Bomen leveren een grote bijdrage aan ons groene imago. Een boomrijke woon- en werkomgeving is positief voor ons welbevinden. Het is aantrekkelijk voor inwoners, toeristen en het vestigingsklimaat van bedrijven en ondernemers. Bomen dragen bij aan de identiteit en beleving van het landschap en de cultuurhistorie, aan ecologie en biodiversiteit.

De Arnhemse bomenhoofdstructuur vormt het grove bomennetwerk van de stad. Dit strekt zich uit over de hele stad en is van belang voor de stad: de bomen markeren en begeleiden belangrijke wegen en bieden oriëntatie in de stad. Ze leveren een belangrijke bijdrage als verbinding tussen groene gebieden. Het wordt daarnaast steeds duidelijker wat voor bijdrage bomen leveren aan het verbeteren van gezondheid en milieu en het tegengaan van klimaatverandering. Bomen leggen CO₂ vast en vangen fijnstof af. Ze creëren schaduw tijdens zonnige dagen en houden regenwater langer vast. Daarnaast zijn ze belangrijk bij het in stand houden van de biodiversiteit.

Het is om deze redenen van belang om de samenhang in deze structuur te behouden. De bomen zijn ook een belangrijk onderdeel van het groenblauwe raamwerk, dat wij willen behouden en verder versterken, zoals beschreven in de Groenvisie 2017-2035 (zie kaart 1).

De gemeente heeft zo'n 40.000 individuele bomen in haar beheer én beheert daarnaast nog ruim 1.200 ha aan bos, parken en natuurterreinen. Op gemeenteground zijn minstens 485 boomsoorten te vinden. De meest voorkomende soorten zijn eik, linde en esdoorn.

Sommige bomen staan er al jaren: zo zijn er bijna 30 bomen ouder dan 150 jaar en 12 ouder dan 200 jaar. De drie tamme kastanjes in park Gulden Bodem, bekend als de Poortwachters, zijn waarschijnlijk zelfs ouder dan 350 jaar. Dit alles is exclusief alle bomen en bossen die in eigendom zijn van derden.

Kaart 1. Arnhems Groen-blaue raamwerk met Bomenhoofdstructuur

3. Arnhemse ambitie en aanpak

Onze ambitie is een uitwerking van de Groenvisie 2017-2035: versterken van een stedelijke hoofdgroenstructuur voor de stad en haar inwoners. Met het oog op klimaatverandering en biodiversiteit wordt deze ambitie vergroot. We willen meer (buitengewone) bomen in Arnhem, meer groenmassa dus een nog groenere stad. Uitgangspunt daarbij is kwaliteit en toekomstbestendigheid: de juiste boom op de juiste plek. Dit geldt zowel voor bestaande als nieuw te planten bomen. Het grotere belang van bomen vraagt ook om meer aandacht en transparantie in besluitvorming en communicatie. De bovengenoemde koers heeft gevolgen voor de keuzes die we maken bij aanplant, beheer en het kappen van bomen.

3.1 Aanplant

Meer bos en bomen

Arnhem is een groene stad. Toch zijn er nog plaatsen waar weinig of geen bomen groeien en die stenig zijn, of waar door omvorming of herontwikkeling extra bomen passen. De gemeente Arnhem gaat onderzoeken waar op een duurzame wijze meer bomen passen en deze aanplanten. Daarbij starten we bij zogenaamde hitteplekken en plekken waar de biodiversiteit of het groene netwerk een impuls kan gebruiken. Wanneer de omgeving erg stenig is, maar er onvoldoende ruimte is voor bomen, kan gekeken worden of een andere vorm van groen gerealiseerd kan worden zoals struiken of gevelgroen.

We onderzoeken waar we (in de toekomst) vrijkomende gronden kunnen omvormen naar bos. Ook willen we kijken of we bomen die verplant worden en waar niet meteen een plek voor beschikbaar is kunnen planten in een zogenaamd 'weesbos'.

Op zoek gaan naar plekken voor bomenaanplant

Meer buitengewone bomen

Er komen meer buitengewone bomen bij. Daarbij houden we rekening met de mogelijkheden van een bepaalde locatie. Buitengewone bomen zijn bomen van een bepaalde omvang en leeftijd die (globaal) voldoen aan de criteria die voorheen werden gehanteerd voor de Waardevolle bomenlijst, aangevuld met criteria op het gebied van hittestress en biodiversiteit. Nieuw is dat ook bomen die aangewezen zijn om in de toekomst buitengewoon te worden (zogenaamde Toekomstbomen) hiertoe behoren. Waar het kan, wordt gestreefd de bomen uit te laten groeien tot buitengewone bomen, door ze zo groot en zo oud als mogelijk te laten worden. Waar minder ruimte beschikbaar is nemen we noodgedwongen genoegen met kleinere boom(soorten) en accepteren we dat bomen op deze locatie wellicht minder oud worden.

Juiste boom op de juiste plek

Er zijn heel veel verschillende boomsoorten met allemaal eigen kenmerken, kwaliteiten en groeieisen. De te kiezen boomsoort wordt afgestemd op de beschikbare onder- en bovengrondse groeiruimte, zodat bomen duurzaam in stand kunnen worden gehouden en waar mogelijk kunnen uitgroeien tot buitengewone bomen. Andersom zorgen we voor voldoende groeiruimte voor de gewenste bomen. Oftewel de juiste boom op de juiste plek.

Aanplant op eindafstand

We kiezen ervoor straat- en laanbomen op eindafstand te planten. Zo hebben bomen gedurende hun hele levenscyclus voldoende groeiruimte zonder dat ze andere bomen in de weg zitten. Om toch snel een groen beeld te hebben, worden waar mogelijk grotere maten bomen geplant. We gaan niet meer automatisch uit van 'wijkers' en 'blijvers'. Bijkomend voordeel is dat de onderhoudskosten lager zijn en dat er ondergronds meer ruimte is voor kruisende kabels en leidingen. De schade aan wortels van onze bomen neemt hierdoor af. De kans dat het buitengewone bomen worden, neemt hierdoor toe. Tegelijkertijd inventariseren we waar we ruimte willen reserveren voor bomen zodat we de kabels kunnen vragen hun leidingen te verleggen.

Inheemse boomsoorten

Bij de boomsoortkeuze wordt in de hoofdstructuur in principe gekozen voor inheemse boomsoorten van autochtone herkomst om zo de biodiversiteit te bevorderen. Deze trekken de meeste flora en faunasoorten aan. Buiten de hoofdstructuur is het mogelijk om meer cultuurvariëteiten of uitheemse soorten toe te passen. In de keuze wordt meegewogen of de soorten nuttige zaden en vruchten geven voor insecten, vogels of kleine zoogdieren of broed- en schuilgelegenheden. Juist in de stedelijke omgeving is een bijdrage hieraan zeer welkom voor het versterken van het groene netwerk en de biodiversiteit.

Diversiteit in aanplant

Wanneer er veel bomen van dezelfde soort zijn (monocultuur) dan zijn deze kwetsbaar voor plagen en ziektes. Om in de toekomst beter bestand te zijn plagen en ziektes, kiezen we om meer variatie toe te passen. Dit kan bijvoorbeeld variatie zijn in boomsoorten, plantafstand of plantverband. Waarbij ook naar mogelijkheden wordt gezocht om de omgeving natuurlijk te beheren, bijvoorbeeld met bloemrijke bermen. De omgeving aantrekkelijk maken voor natuurlijke vijanden van ongewenste insecten kan een extra bijdrage leveren aan het tegengaan van plagen en ziektes.

Fruit- en nootbomen

In Arnhem zijn al honderden fruitbomen met behulp van vrijwilligers geplant. Zij zijn ook actief in het intensieve onderhoud van de fruitbomen. Daar waar vrijwilligers actief zijn en bereid zijn om de bomen te onderhouden, wordt in samenspraak gekeken waar fruit- of nootbomen geplant kunnen worden.

Samenwerken

Een groot deel van Arnhems grondgebied is eigendom van particulieren. Dit zijn niet alleen particuliere woningeigenaren maar ook woningcorporaties, bedrijventerreinen, terreinbeherende instanties als het Gelders Landschap, Natuurmonumenten en Defensie. De gemeente gaat actief de boer op om met deze partijen in gesprek te gaan en afspraken te maken over hoe zij zelf kunnen bijdragen aan het vergroenen van de stad of wat zij hiervoor nodig hebben van de gemeente. We stellen naast de bestaande subsidieregeling voor bomen op hitteplekken, een subsidieregeling in voor 'geboortebomen' en ontwikkelen een website 'Boom zoekt plek, plek zoekt boom'. Ook kijken we hoe we voorlichting aan bewoners kunnen uitbreiden.

3.2 Beheer

De manier waarop de gemeente haar bomen en het overige groen beheert is onder meer afhankelijk van de plaats waar de bomen zich bevinden. Waar het kan, zorgen we ervoor dat bomen kunnen uitgroeien tot buitengewone bomen.

Normaal beheer en onderhoud

Arnhem gaat uit van bestendig beheer en onderhoud. Bestendig, of normaal, beheer en onderhoud is het uitvoeren van onderhoudsmaatregelen die gericht zijn op de instandhouding van de boom of beplanting. Ze dragen daarmee bij aan een gezonde, veilige en duurzame boom of beplanting.

Snoeien, opkronen, het verbeteren van de groeiplaats en het geven van water zijn beheermaatregelen, evenals het bestrijden van ziekten en plagen. Dergelijke onderhoudsmaatregelen worden afhankelijk van de situatie jaarlijks tot tienjaarlijks uitgevoerd en behoren tot het normale onderhoud en zijn daarmee niet vergunningplichtig.

Dunning

Ook dunning kan deel uitmaken van normaal beheer en onderhoud. Dan worden bomen weggehaald om de resterende bomen meer ruimte te geven en daarmee de mogelijkheid uit te groeien tot buitengewone bomen. Dit gebeurt vooral in de bossen en de parken en incidenteel bij lanen.

Beheer vrijstaande bomen

Het beheer is gericht op het zo lang mogelijk in stand houden van een gezond boombestand in de wijk. De juiste boom op de juiste plek is ook hier een belangrijk uitgangspunt. Na aanplant van een jonge vrijstaande boom vindt periodiek snoei plaats. De boom wordt afhankelijk van de plek waar deze staat meer of minder hoog opgesnoeid. Een boom langs een fietspad wordt minder hoog opgesnoeid dan een boom langs een doorgaande weg waar vrachtwagens onder de boom door rijden. Daarnaast worden soms takken gesnoeid die in de toekomst gevaar voor uitbreken zouden kunnen opleveren.

Afhankelijk van de boomsoort en ouderdom kunnen bomen dood hout vormen. Dood hout boven een weg levert meer gevaar op dan dood hout in een boom in een gazon. Afhankelijk van de situatie wordt er vaker of minder vaak dood hout gesnoeid. Om het risico op ongevallen te verkleinen, worden de bomen periodiek gecontroleerd door een visuele controle van de boom. Uit deze controle kunnen onderhoudsmaatregelen volgen om de boom weer veilig te maken. Soms is een visuele controle onvoldoende om de risico's in te kunnen schatten. In dat geval wordt een nader onderzoek ingesteld. Hier kunnen aanvullende onderhoudsmaatregelen uit komen.

Beheer 'oudjes'

Bomen die het einde van hun levenscyclus naderen, laten we langer staan dan voorheen. Dit brengt extra beheerinspanningen en kosten met zich mee.

Beheer lanen

Voor het onderhoud van bomen in lanen geldt hetzelfde als voor vrijstaande bomen met als verschil dat de bomen in een laan een eenheid vormen. Het onderhoud van de laan is er op gericht om de laan duurzaam in stand te houden. Dit kan betekenen dat wanneer bomen in een laan elkaar in hun groei belemmeren ze gedund kunnen worden. Dit speelt het meest bij lanen die bestaan uit een lichtminnende boomsoort zoals populier, wilg en eik, maar ook lanen bestaande uit andere boomsoorten kunnen gebaat zijn bij het dunnen. Deze dunning is dan primair gericht op het langer in stand houden van de laan. Dunning van een laan gebeurt altijd in overleg met de bewoners.

Vervanging van laanbomen is aan de orde als de laan niet meer als laan wordt ervaren. Dit verschilt per situatie. Onder andere beeld, locatie, mate van uitval, veiligheid, kwaliteit van de bomen zijn factoren die gewogen worden om te bepalen of een laan aan vervanging toe is. We stellen samen met het Boom Kwaliteitsteam Arnhem een lijst samen van lanen die hiervoor in aanmerking komen. Deze lijst wordt gebruikt bij de programmering van projecten. Als vervanging van een laan aan de orde is, gaan we in overleg met bewoners kijken hoe vervanging er uit ziet. Dat is maatwerk. Er kan worden besloten de bestaande laanstructuur (of een deel daarvan) in één keer te vellen en te vervangen. Bij vervanging worden bomen in principe op eindafstand geplant, zodat er in de laan niet meer gedund hoeft te worden. Inboeten van laanbomen vindt alleen plaats bij jonge lanen. Het groeiverschil tussen de nieuwe en bestaande bomen in de laan is dan nog klein waardoor de in te boeten boom mee op kan groeien met de rest.

Wijkers en blijvers

Arnhem gaat in de aanplant uit van aanplant op eindafstand en niet meer automatisch van wijkers en blijvers. Er zijn nu nog wel locaties waar ze in het verleden bomen onder dat principe zijn aangeplant. In het kader van normaal beheer en onderhoud kunnen deze locaties gedund worden als de bomen in elkaar groeien. Dit gebeurt altijd in overleg met omwonenden. Wanneer mogelijk worden de bomen verplant.

Beheer bos

Het beheer van de bossen is niet alleen gericht op de instandhouding ervan, maar vooral op het vergroten van de biodiversiteit en het vastleggen van CO₂. Daarnaast dienen ze recreatief aantrekkelijk te zijn.

Vrijwel alle Arnhemse bossen zijn oorspronkelijk aangelegd als gelijkjarige monoculturen. Dit zijn bossen met één boomsoort van allemaal dezelfde leeftijd. Ze hebben daarom veelal één boomlaag met weinig onderbegroeiing en weinig variatie. Om de biodiversiteit te verhogen dient zowel de verticale gelaagdheid als de soortensamenstelling toe te nemen. Als de gelaagdheid toeneemt en er is een grotere variatie in soortensamenstelling, dan zijn de bossen stormbestendiger en zijn ze minder vatbaar voor ziekten en plagen. Om dit te realiseren worden bossen periodiek gedund. Bij deze dunningen wordt, met gebruikmaking van natuurlijke processen, gestuurd op het vergroten van de variatie. In de regel worden deze gevarieerde bossen ook aantrekkelijker gevonden. Kaalkap ten behoeve van andersoortige natuur of voor de oogst van biomassa is niet aan de orde.

In de bossen wordt gestreefd naar een boomsoortensamenstelling die van nature thuishoort op die specifieke plek. Hierdoor kan zich op termijn een 'compleet' systeem van daarbij thuishorende flora en fauna vestigen. Wel worden dode en onveilige bomen langs drukke wegen en paden gesnoeid dan wel gekapt. Al deze activiteiten vallen onder de noemer van normaal of bestendig beheer en onderhoud. Sinds 1995 heeft de gemeente Arnhem het FSC keurmerk voor duurzaam bosbeheer.

Beheer stadsparken

Onze stadsparken zijn van origine particuliere landgoederen geweest met ieder hun eigen ontwerp en inrichting. Ze zijn mede vanwege hun unieke ligging, landschappelijk en recreatief aantrekkelijk. Hun beken, waterpartijen en hoogteverschillen maakt van ieder park een uniek landschap. Het beheer en onderhoud is gericht op de in stand houding van de parken met hun historische aanleg en karakter. Naast de soms exotische boomsoorten en boomgroepen zijn de bosgebieden weliswaar kleinschalig maar, net als de Arnhemse bossen, meestal als gelijkjarige monoculturen aangelegd. Bij het onderhoud van de bosgedeelten wordt gestreefd naar meer variatie, maar wordt tegelijkertijd rekening gehouden met de historische context.

Voor elk park is een beheervisie opgesteld waarin de historische, landschappelijke, ecologische en recreatieve waarden zijn beschreven. Deze visies houden nadrukkelijk rekening met de originele bedoeling van de ontwerper en eigenaar van het landgoed. De meeste Arnhemse landgoedontwerpen met betrekking tot open en dicht, boomgroepen en zichtlijnen, beken en watervallen, bos en weiland zijn zo gemaakt dat een landschappelijk 'illusie' ontstond gebaseerd op de Engelse landschapsstijl. Voor de instandhouding van deze illusie is het soms nodig om bomen, boomgroepen of zichtlijnen te herstellen. Voor het beheer en onderhoud zijn deze parkvisies leidend. Onderhoudsmaatregelen gericht op het realiseren van deze visies worden gezien als 'normale' onderhoudsmaatregelen.

Voor elk park is er een schouwgroep van inwoners en professionals. De gemeente bespreekt de voorgenomen onderhoudsmaatregelen met de schouwgroep. De schouwgroep kan ook zelf wensen inbrengen en adviseert de gemeente.

Beheer zichtlijnen

Het kappen van bomen voor het creëren of open houden van zichtlijnen gebeurt uitsluitend als het gaat om zichtlijnen die expliciet zijn benoemd in de huidige beheervisies van de parken. Nieuwe beheervisies worden door het college vastgesteld.

Beheer struwelen en wijkbossen

In de wijken zijn veel smalle beplantingen aangelegd die bestaan uit bomen en struiken, struwelen genoemd. Deze struwelen zijn soms tegen of tussen huizen geplant en soms maken ze onderdeel uit van een wijkpark. Het kenmerk van deze beplanting is dat ze een grote gelaagdheid hebben, met zowel kruiden, struiken als bomen. Door de aanwezigheid van veel struiken wordt het zicht op schuttingen en tuinen ontnomen. De gelaagdheid maakt ze tevens aantrekkelijk voor insecten en vogels en het geeft de wijk een groen karakter. Bij de aanleg is het aandeel bomen vaak groot om de beplanting snel 'smoel' te geven. Echter wanneer de bomen groter worden, geven ze meer schaduw en onderdrukken daardoor de struiken en kruiden waardoor deze beplantingen aan de onderzijde 'hol' worden. Door te dunnen in de bomen komt er weer meer licht op de bodem en kunnen struiken en kruiden weer beter groeien en bloeien. Deze onderhoudsmaatregel valt onder bestendig beheer en onderhoud.

Toekomstbomen

Een toekomstboom is een boom die op basis van zijn locatie en eigenschappen gekozen wordt om te behouden en te beschermen voor de toekomst. Het kan een boom zijn die net is aangeplant en nog tijd nodig heeft om groot en bijzonder te worden, maar die wel de optimale groeiomstandigheden heeft om daar te komen. Mits er rekening met deze boom wordt gehouden. Doel is om nu al bomen extra te beschermen die in de toekomst oud en buitengewoon kunnen worden.

Natuurkalender en gefaseerd onderhoud

Arnhem werkt met de Natuurkalender Arnhem. Beheer en onderhoud is daarin zoveel mogelijk afgestemd op de aanwezige dieren en planten. Beheer en onderhoud hoeft daarnaast ook niet in één keer plaats te vinden. Er kan gekozen worden om het beheer gefaseerd uit te voeren. Zo wordt het leefgebied van vogels, insecten en kleine zoogdieren beschermd.

Boomziekten en -plagen

Helaas kunnen bomen ook aangetast worden door boomziekten of -plagen. De ontwikkelingen van aanpak en richtlijnen volgen elkaar snel op. Arnhem gaat bij ziekten en plagen uit van het volgen van de landelijke richtlijnen. Om ontstaan en verspreiding te vermijden proberen we te voorkomen dat veel bomen van dezelfde soort dicht bij elkaar staan.

Invasieve exoten

Invasieve exoten zijn veelal ingevoerde planten of bomen die inheemse soorten kunnen verdringen. In sommige gevallen is het daarom wenselijk om ze te bestrijden. Ook deze aanpakken en richtlijnen volgen elkaar snel op. Arnhem volgt hierin de landelijke richtlijnen.

Circulair boombeheer

Hout dat vrijkomt in de Arnhemse bossen proberen we zo duurzaam mogelijk te (laten) verwerken. Allereerst gaan we bekijken of we vrijkomend hout zelf kunnen gebruiken voor het herstel van onze eigen banken, hekwerken, trappen, bruggen, etc. Voor het overige vrijkomende hout gaan we onderzoeken hoe dit op de meest duurzame wijze ingezet en verkocht kan worden.

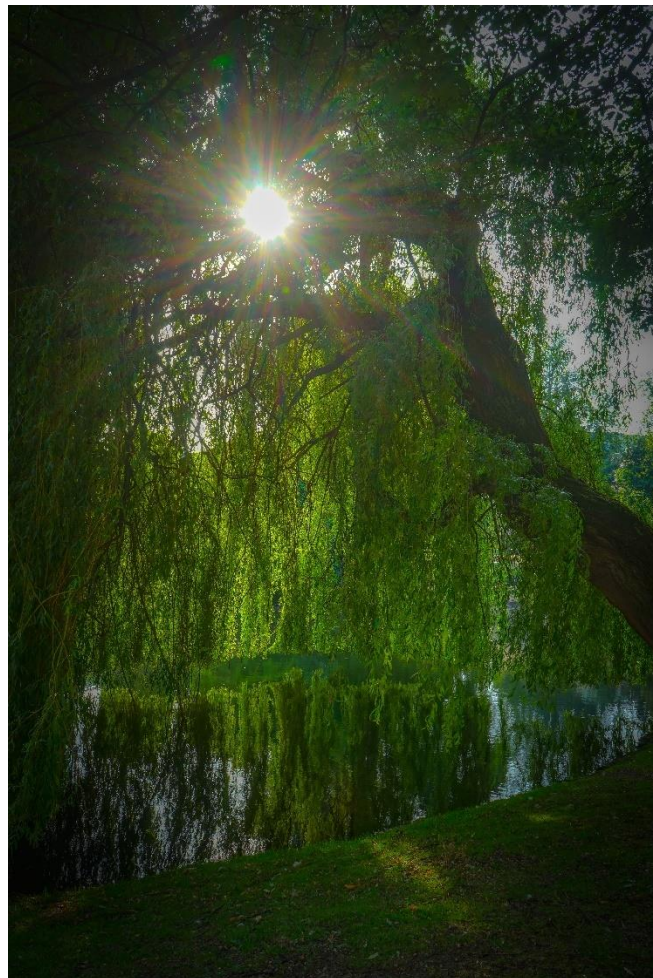
Bescherming van bomen bij werkzaamheden en evenementen

Arnhem beschermt haar bomen zoveel mogelijk, zodat ze niet beschadigd raken tijdens evenementen, werkzaamheden of andere activiteiten. Dit kan gaan over het plaatsen van opslag, graaf- of ophoogwerkzaamheden, het beschermen van de kroon, wortels of grondwaterstand. Ook tijdens evenementen is dit van belang. Evenementen en werkzaamheden mogen geen schade aanbrengen aan de bomen, hun wortelstelsel of groeiomstandigheden.

Sommige bomen kunnen met kleine maatregelen extra beschermd worden. Zo kan het plaatsen van een hekje of kei er al voor zorgen dat er niet meer tegenaan gereden wordt of geparkeerd kan worden. Arnhem gaat bij buitengewone of toekomstbomen kijken waar maatregelen nodig zijn, zodat de bomen beter worden beschermd.

Bij werkzaamheden worden afspraken gemaakt over hoe de bomen worden beschermd tijdens de werkzaamheden. De poster 'werken rondom bomen' geeft inzicht in de maatregelen die kunnen worden toegepast. Indien een boom beschadigd zou kunnen worden, kan de verplichting worden opgelegd om voorzieningen te treffen ter bescherming van de boom.

Bij de opbouw van een evenement, tijdens en na afloop moet er aandacht zijn voor de bescherming van bomen. Gemeente Arnhem gaat onderzoeken hoe bomen rondom evenementen beter beschermd kunnen worden via een gebruiksovereenkomst tussen gemeente en organisator.

3.3 Kap en compensatie

Arnhem vindt bomen belangrijk. Bomen mogen dan ook niet zomaar worden gekapt. De deregulering van de kapvergunning zoals die in 2014 is ingevoerd, wordt deels teruggedraaid. In het nieuwe stelsel geldt voor elke te kappen boom een meldingsplicht. Door de invoering van een meldingsplicht worden de regels versimpeld en behouden we inzicht in bomen die gekapt worden.

Voor het kappen van veel bomen in kleine particuliere tuinen waar in het verleden (voor de deregulering) een vergunning voor werd verleend, wordt nu volstaan met een melding.

In het afwegingskader voor de verlening krijgen belangen als biodiversiteit en klimaat meer gewicht, waardoor meer bomen beschermd zijn. Dit betekent dat de regels van de APV worden uitgebreid, dus niet alleen voor de waardevolle bomenlijst, zoals die in 2014 is ingevoerd. Meer bomen worden beschermd, zonder dat dit leidt tot extra (onnodige) bureaucratie.

Bij projecten kijken we in een vroeg stadium wat de effecten zijn van de voorgenomen activiteiten op de aanwezige bomen. Dit kan leiden tot aanpassingen in het ontwerp of afspraken over compensatie.

Evaluatie deregulering kapvergunning

In 2014 is de toenmalige kapvergunning op grond van de APV grotendeels gedereguleerd. Alleen voor bomen die op de waardevolle bomenlijst staan was nog een (APV-)vergunning noodzakelijk. Uit de evaluatie (zie bijlage 1.) blijkt dat er weliswaar meer particuliere bomen zijn gekapt in de onderzochte gebieden dan verwacht, maar dat de gevreesde kaalslag is uitgebleven. Wel mag worden aangenomen dat zonder de deregulering het aantal bomen minder was afgenomen of zelfs toegenomen. Ook blijkt dat door de deregulering de situatie er voor de burger niet eenvoudiger op geworden is. In de volksmond heette het dat de kapvergunning was afgeschaft. Feitelijk was dat niet zo. Soms moest er wel een vergunning worden aangevraagd en soms niet.

Juridische bescherming

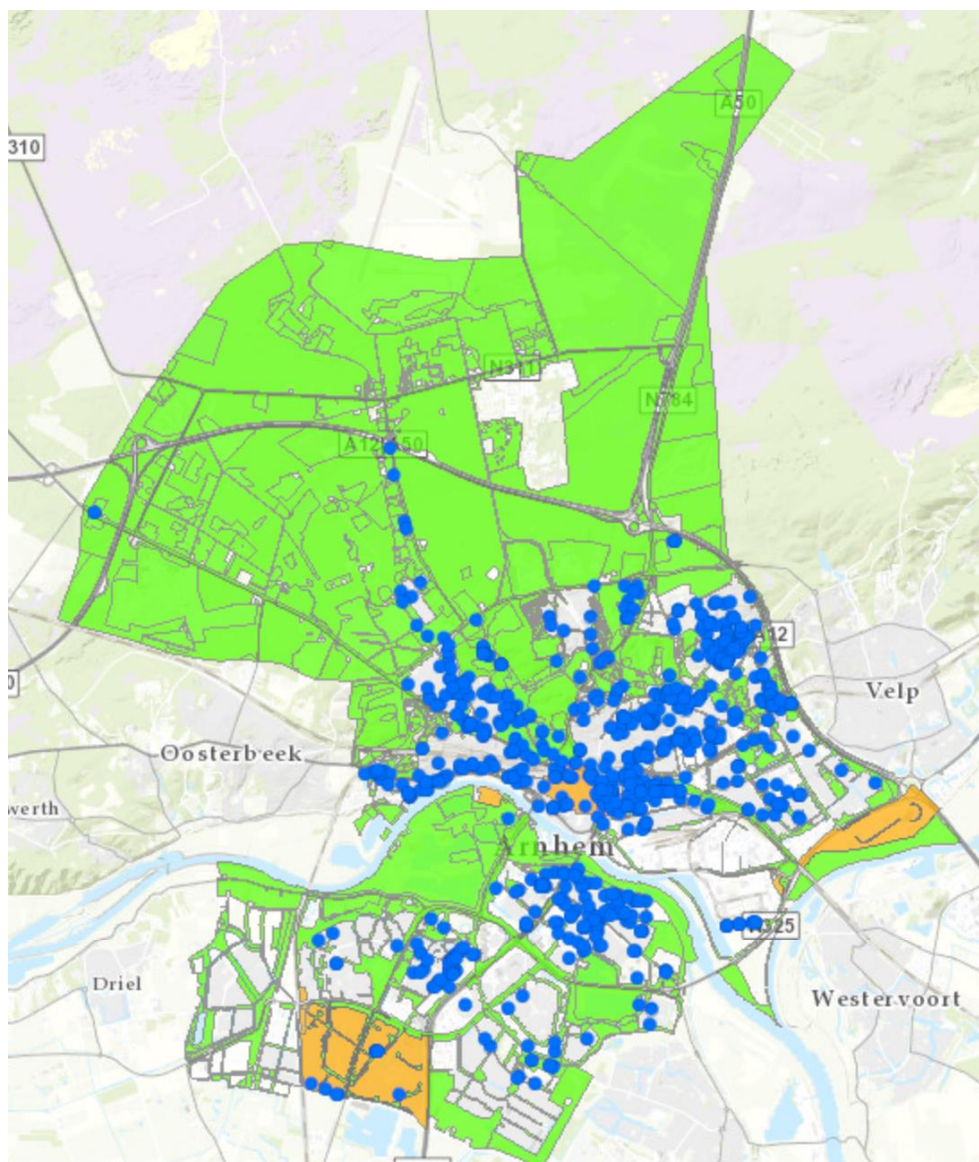
Arnhem beschermt haar bomen via bestemmingsplannen en de Algemeen Plaatselijke Verordening (APV). Bomen worden daarnaast beschermd via de Wet Natuurbescherming (voorheen Boswet). In het kader van dit Bomenplan worden de regels met betrekking tot de APV gewijzigd.

Bescherming via Wet Natuurbescherming

De Wet Natuurbescherming (voorheen Boswet) beschermt bos van minimaal 10 are of bomenrijen van meer dan 20 bomen gelegen buiten de bebouwde kom met een kapmelding. Ontheffing is niet nodig wanneer wordt gewerkt volgens de landelijk vastgestelde gedragscodes. Daar waar de kapregels uit de Wet Natuurbescherming van toepassing zijn, geldt geen APV.

Bescherming via Bestemmingsplannen

Bomen in de bomenhoofdstructuur zijn de laatste jaren voorzien van een groene bestemming (zie kaart 2). Bij een groene bestemming is een vergunningplicht opgenomen voor het kappen van bomen en struiken. De vergunningplicht geldt niet voor normaal beheer en onderhoud en dunnen. Voor alle andere werkzaamheden is een omgevingsvergunning noodzakelijk. De werkzaamheden zijn slechts toelaatbaar, indien de landschappelijke-, cultuurhistorische- en natuurwaarden en kwaliteiten van het gebied niet onevenredig worden aangetast. Deze bescherming blijft behouden.

Legenda

Beschermde bomen, struiken en groen

Waardevolle bomen

Bescherming door bestemmingsplan

Mogelijke bescherming via bestemmingsplan

Kaart 2: Bescherming via bestemmingsplan en de huidige waardevolle bomenlijst

Bescherming via Algemeen Plaatselijke Verordening (APV)

De APV wordt in het kader van dit Bomenplan gewijzigd. Tot op heden ging de APV uit van een vergunningplicht voor het kappen van bomen die worden vermeld op de Waardevolle bomenlijst. Dit zijn er in 2019 ongeveer 800. Voor de overige bomen was geen vergunning nodig. Na vaststelling van dit plan vallen alle bomen onder de nieuwe kapregels.

De wijziging van de kapregels heeft voor een boom bij iemand in een kleine tuin andere consequenties dan voor een straatboom. Het volledige afwegingskader staat in bijlage 2. Kort samengevat is hieronder voor enkele veel voorkomende gevallen de nieuwe situatie beschreven.

Particuliere bomen in een tuin

Als het een buitengewone boom betreft vindt er een nadere afweging plaats. Dat is maatwerk en kan leiden tot een weigering of een vergunning. Dat is in de oude situatie ook zo. In de andere gevallen kan worden volstaan met de melding en mag de boom worden gekapt. Is het perceel groter dan 400 m², dan is compensatie aan de orde.

Gemeentebomen bij beheer en onderhoud

Er zijn situaties waarbij bomen overlast veroorzaken en waar een afweging gemaakt moet worden of de bomen kunnen blijven behouden. Voor gemeentelijke bomen met een stamomtrek van meer dan 35 cm en zogenaamde toekomstbomen volgt er een vergunningaanvraag. Afhankelijk van de waarde van de boom en de omvang van de hinder en overlast vindt er een nadere afweging plaats. Als een boom schade veroorzaakt aan de stoep, de weg of een gebouw herstellen we schade of verbeteren we de standplaats. Als er sprake is van onvoldoende daglichttoetreding, kijken we of extra snoeien mogelijk is. Wanneer dit allemaal niet kan dan kan de kapvergunning verleend worden en bekijken we of de boom verplant kan worden. Dit is maatwerk, waarbij omwonenden betrokken worden. Als een dergelijke boom gekapt wordt vindt compensatie plaats, liefst in de nabije omgeving.

Gemeente- en particuliere bomen bij projecten

Als er ergens een school gebouwd gaat worden, een riool vervangen of een ander project moet worden gerealiseerd staan er altijd wel bomen in de buurt. Bomen waar we als gemeente zorgvuldig mee om willen gaan. We zetten daarom in op boombewust-ontwerpen waarin de afweging transparant en helder wordt weergegeven tijdens het hele proces. Dit geldt ook voor projecten vanuit de wijk. Daarom gaan wij werken met de Richtlijn Bomen Effect Analyse (BEA) om keuzes ten aanzien van mogelijke kap van bomen te kunnen maken. Een BEA wordt uitgevoerd om voorafgaand aan activiteiten in de buitenruimte de effecten te beschrijven op de aanwezige bomen. Ook wordt de waarde van de bomen vooraf in beeld gebracht. In een rapportage wordt een voorstel gedaan voor het behouden, verplaatsen, kappen en aanplanten van bomen waarbij behoud van bomen het uitgangspunt is, naast andere uitgangspunten zoals toegankelijkheid en veiligheid. Als kap onvermijdelijk is, wordt onderbouwd waarom de bomen niet behouden kunnen blijven en hoe wordt gecompenseerd. Bewoners worden bij de keuze van het ontwerp betrokken. Bij projecten van enige omvang worden de varianten voorgelegd aan het Boom Kwaliteitsteam Arnhem.

Kappen zonder vergunning of melding?

In sommige gevallen is er sprake van een uitzondering en is het aanvragen van een kapvergunning niet noodzakelijk. Dit geldt:

- als de wet Natuurbescherming van toepassing is;
- voor gebieden waarvoor in het bestemmingsplan reeds regels zijn opgenomen;
- bij werkzaamheden die vallen onder 'normaal beheer en onderhoud', waaronder dunning;
- bij werkzaamheden ten behoeve van het realiseren van de beheervisies van de parken, zoals bijvoorbeeld de daarin beschreven zichtlijnen.

In geval van acuut gevaar moet een boom direct worden geveld. De eventuele melding of vergunning volgt achteraf.

Wanneer een vergunningplichtige boom zonder vergunning is gekapt, dan is er sprake van een economisch delict. Er kan dan een boete worden opgelegd ter hoogte van de waarde van de gekapte boom.

Verplanten

Als een boom in een project niet behouden kan blijven zal in eerste instantie altijd onderzocht worden of deze ergens anders opnieuw geplant kan worden. Aangezien er niet altijd meteen een geschikte locatie beschikbaar zal zijn, gaan wij onderzoeken of het mogelijk is een 'weesbomenbos' in te richten waar bomen indien nodig, tijdelijk geplant kunnen worden.

Compensatie

APV

We gaan altijd primair uit van het behoud van de bomen. Daar waar er voor gekozen wordt om bomen toch te kappen, en er een vergunning wordt verleend, is compensatie aan de orde. Daarbij houden wij de volgende volgorde aan:

1. verplanten;
2. kwalitatief compenseren;
3. kwantitatief compenseren;
4. financieel compenseren.

Vooraf wordt de waarde van de boom bepaald. Deze waarde dient gecompenseerd te worden. Wanneer voor een boom een kapvergunning wordt verleend, wordt eerst gekeken of de boom in redelijkheid verplant kan worden. Indien dit om technische of boomkundige redenen niet realistisch is, wordt gekeken of kwalitatieve compensatie kan plaatsvinden. Is het mogelijk om door herplant in de buurt of elders bomen te planten waardoor de groenkwaliteit duurzaam wordt verbeterd. Als dit niet mogelijk is vindt kwantitatieve compensatie in de omgeving plaats. Wanneer ook dit (gedeeltelijk) niet logisch of realistisch is, wordt de waarde van de bomen financieel gecompenseerd. Eventuele herplant dient binnen een jaar plaats te vinden.

Bestemmingsplan

In de Groenvisie zijn aanvullend meer regels ten aanzien van de groencompensatie vastgelegd. Voor bomen binnen een bestemming groen (Groen, Park, Bos, Natuur, Landschap) geldt eveneens een compensatieplicht. Voor normaal beheer en onderhoud geldt geen compensatieplicht.

Wet Natuurbescherming (voorheen Boswet)

Voor bossen en lanen buiten de bebouwde kom gelden de compensatieregels van de provincie Gelderland, volgens de Wet Natuurbescherming. De compensatieregels van Arnhem zijn niet van toepassing als de provinciale regels gelden.

Toezicht en handhaving

Het vaststellen van een kapvergunning nieuwe stijl, vraagt ook inzet op het gebied van toezicht en handhaving. Dit geldt zowel voor handhavend optreden wanneer de APV of het bestemmingsplan niet wordt nageleefd als voor toezicht bij evenementen en werkzaamheden.

4. Samenwerking en communicatie

Een nieuw bomenbeleid vraagt naast ingrepen op straat, ook om een andere manier van samenwerking en communicatie. Inwoners, bedrijven en instellingen moeten worden geïnformeerd over het nieuwe Bomenplan en de veranderingen die het plan met zich mee brengt.

Bij het opstellen van het Bomenplan Arnhem 2019 zijn veel bewoners en professionals betrokken geweest. Zij voelen zich betrokken en hebben daar op velerlei wijzen uiting aan gegeven. Bij de uitvoering van het nieuwe beleid hebben ook weer veel partijen een rol om dit tot een succes te maken. De gemeente alleen kan dit niet.

Daarbij denken wij aan de grote terreinbeheerders, met wie wij in gesprek gaan over de uitgangspunten van dit beleid, maar ook de gewone burger, die informatie zoekt over de beste manier om om te gaan met zijn bomen. Het stimuleren en ondersteunen van (particuliere) initiatieven; het ondersteunen van natuur educatie en het samen optrekken met bewoners(groepen) bij het vergroenen van de stad.

We kennen al diverse schouwgroepen en andere bewonersgroepen die zich inzetten voor een groen Arnhem. Wij gaan daarnaast de oprichting van een Boom Kwaliteitsteam Arnhem initiëren. Dit BKA, waarin zowel deskundigen als inwoners zitten, adviseert de gemeente gevraagd en ongevraagd over zaken die bomen aangaan.

5. Monitoring en evaluatie

Monitoren aantal bomen en kroonoppervlak

In 2019 is de toe- en afname van het aantal bomen en de kroonoppervlakte van bomen geïntroduceerd op buurt- en wijkniveau tussen 2006 en 2018. Om het Bomenplan te monitoren wordt dit in de toekomst voortgezet. Jaarlijks zal een bomenbalans worden opgesteld met daarin een overzicht van de toe- of afname van het aantal bomen en de kroonoppervlakte. Er wordt gemeten vanaf een vast ijkpunt, namelijk 2006: wat is het verschil tussen het huidige jaar en 2006. Een tweede ijkpunt kijkt naar het verschil tussen het huidige jaar ten opzichte van het voorafgaande jaar. De bomenbalans wordt gerapporteerd aan het bestuur.

Daarnaast houden we bij hoeveel bomen met een kapvergunning zijn geveld, hoeveel bomen er in dit kader zijn bijgeplant en hoeveel bomen we hebben kunnen verplanten.

Evaluatie

De aanpak van het Bomenplan wordt na 5 jaar geëvalueerd. In de evaluatie wordt bekeken in hoeverre de huidige aanpak bereikt wat we willen of dat hier bijsturing voor nodig is.

6. Bijlagen

Bijlage 1: Evaluatie deregulering kapvergunning 2014

Bijlage 2: Afwegingskader en stroomschema's kapvergunning

Bijlage 3: Definitielijst

Bijlage 4: Overzicht inbreng en verwerking